

Л. Ю. Семенова, кандидат економічних наук,
доцент кафедри управління персоналом
та економіки праці Університету митної справи
та фінансів

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Досліджено проблеми та перспективи розвитку молодіжного ринку праці в Україні, державну політику в сфері забезпечення зайнятості та підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці.

Ключові слова: ринок праці; молодіжний ринок праці; зайнятість населення; працевлаштування; трудові ресурси.

The problems and prospects of the youth labor market in Ukraine, the state policy in the field of employment and competitiveness of young people on the labor market are studied.

Key words: labour-market; youth labour-market; employment of population; employment; labour resources.

Постановка проблеми. Ринок праці відображає більшість політичних і соціально-економічних процесів, що відбуваються в державі. Найгострішою проблемою українського ринку праці є неефективна зайнятість та молодіжне безробіття. Ці проблеми визначають міру відставання від розвинених країн у продуктивності праці, безробітті, прихованому безробітті, а також у невідповідності скорочення виробництва і чисельності зайвої робочої сили. Впровадження сталого розвитку в усіх сферах країни неможливе без ефективного процесу регулювання зайнятості населення, зокрема розвитку молодіжного ринку праці.

Молодь формує майбутнє української держави, сприяє її зміцненню та розбудові. Залучення молодих людей до розвитку економіки та інших галузей суспільного виробництва є важливим стратегічним фактором, і чим більше молоді буде працевлаштовано, тим кращими будуть умови, що сприятимуть забезпеченню економічного зростання держави.

У сучасних економічних умовах молодіжний ринок праці є найбільш проблемною часткою загального ринку праці. Пошуки першого робочого місця, невідповідність рівня та якості отриманої освіти професійним обов'язкам, відсутність досвіду роботи, невідповідність запитів молоді та пропозицій роботодавців посилюють напругу на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання державного регулювання зайнятості, соціально-правових відносин, праці, соціального страхування досліджувались багатьма вітчизняними і зарубіжними науковцями: Е. Лібановою [1], С. Качаном [2], О. Грішнвою, А. Колотом [3], Г. Єрманом [4], С. Мельником [5], Дж. М. Кейнсом [6], Л. Ерхардом [7], П. Кууссі [8] та ін. Проте, враховуючи загострення конкуренції на заміщення вакантних посад та зменшення кількості вільних робочих місць унаслідок економічної та політичної кризи в Україні, питання працевлаштування молоді залишається актуальним.

© Л. Ю. Семенова, 2015

Метою статті є визначення сучасного становища ринку праці в Україні, дослідження існуючих проблем та пошук перспективних напрямів розвитку молодіжного ринку праці.

Виклад основного матеріалу. В Україні відбувається суперечливий процес формування культури ринку праці, для якого характерно зіткнення старих і нових цінностей, уявлень та відносин, норм, правил і моделей трудової та підприємницької поведінки, які суттєво, інколи вирішально, впливають на рішення та вибір основних суб'єктів ринку праці [3, 220].

Роль ринку як системи правових, соціально-трудоових, економічних та організаційних відносин в еволюції економіки невинно зростає.

Сьогодні в Україні спостерігається досить складна ситуація на ринку праці. Вона сформувалась під впливом подій, що призвели до поглиблення системної кризи та зумовили появу нових проблем фінансового характеру: зростання зовнішнього і внутрішнього боргів держави, зростання витрат на обслуговування державного боргу і, як наслідок, потрапляння у фінансову залежність від інших держав світу, дефіцитність державного бюджету й нераціональність використання бюджетних коштів. За таких умов, а також з урахуванням тенденції зниження залежності економічного розвитку від природних ресурсів і матеріального капіталу на користь потенціалу людського інтелекту, актуальним є формування найпродуктивніших компонентів (активів) людського капіталу, ефективне їх використання та відтворення, відродження економіки на інноваційних засадах та приведення якості трудового потенціалу відповідно до нових потреб [9].

Ефективна зайнятість, базуючись на повній зайнятості, відображає стан кількісно-якісної збалансованості між потребою населення в робочих місцях та їх наявністю, коли створюються сприятливі умови для соціально-економічного прогресу і враховуються інтереси як суспільства в цілому, так і окремих працівників [3, 223].

Фінансово-економічна криза різко звузила перспективи ринку праці для молодих людей. Багато хто з них змушений перебувати у стані тривалого безробіття з самого початку виходу на ринок праці. Така ситуація ніколи не спостерігалась під час попередніх циклічних спадів. У середньому по країнах ЄС рівень безробіття серед молоді у віці 15–24 років становив 20 %. Відповідно до Закону України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" до молоді належать громадяни України віком від 14 до 35 років [10]. У 2015 р. статус безробітного у державній службі зайнятості мали 626,4 тис. осіб у віці до 35 років. Серед безробітних у віці до 35 років, зареєстрованих у державній службі зайнятості, які мали професійний досвід, станом на кінець грудня 2015 р.: кожний п'ятий раніше працював у сільському, лісовому та рибному господарстві – 18 %; в оптовій та роздрібній торгівлі – 18 %; у сфері державного управління й оборони – 16 %; у переробній промисловості працювало 14 % молодих осіб; у фінансовій та страховій діяльності – 7 % [11].

Проблеми молодіжного безробіття пов'язані із зовнішніми впливами (світова фінансово-економічна криза; міграційні процеси) та внутрішніми процесами (недосконалі програми розвитку молоді; диспропорції між попитом та пропозицією на ринку праці; популяризація університетської освіти; невідповідність кваліфікації молодих спеціалістів вимогам роботодавців; недостатня поінформованість молоді про потреби ринку; різний рівень розвитку регіонів України).

Як свідчать дані Державної служби статистики України, ситуація на ринку залишається напруженою та супроводжується скороченням попиту на робочу силу. Об-

---

сяги та рівень зайнятості населення є вкрай низькими. Чисельність зайнятого населення за 9 місяців 2015 р. становила 16,5 млн осіб. Рівень зайнятості становив 56,9 %, зокрема у міських поселеннях – 57,6 %, у сільській місцевості – 55,5 %. Рівень зайнятості серед чоловіків був вищий, ніж серед жінок – відповідно 62,5 % та 51,9 %. Найвищий рівень зайнятості спостерігався у м. Києві (62,3 %) та Дніпропетровській (61,1 %) області, а найнижчий – у Донецькій (50,6 %) та Тернопільській (52,1 %) областях. [12].

Проблема зайнятості та безробіття – одна з головних у розвитку економіки в усьому світі. Від рівня безробіття залежить багато факторів насамперед такі, як рівень злочинності, рівень життя населення, наявність кваліфікованої робочої сили, рівень еміграції. За прогнозами Міжнародної організації праці (МОП), що міститься в доповіді “Глобальна зайнятість і соціальна перспектива: тенденції 2015 року”, опублікованій в Женеві, до 2019 р. кількість безробітних у світі зросте до 212 млн осіб з нинішніх 201 млн осіб.

На основі аналізу рівня регіонального молодіжного безробіття встановлено, що:

- для більшості регіонів властива нерациональна територіально-галузева структура;
- рівень розвитку робочої сили перевищує рівень економічного розвитку регіонів, що впливає на рівень безробіття передусім серед молоді;
- підвищені рівні безробіття молоді в більшості регіонів України пов’язані не тільки з недостатньою кількістю робочих місць, але й з нерациональною системою підготовки та використання молодіжної робочої сили;
- необхідне застосування диференційних методів регулювання і управління процесом підготовки молодих спеціалістів, виходячи з умов розвитку окремих регіонів [13, 40].

Процес системних змін в економіці та її пристосування до якісних і дорогих європейських стандартів вимагає глибоких змін з боку трудящих і капіталу. У кожній країні без винятку існує певний рівень безробіття. За даними Державної служби статистики України за 9 місяців 2015 р. рівень зайнятості серед осіб у віці 25–29 років становив 72,2 % та був вищим, ніж в середньому серед всіх вікових груп (56,9 %), а серед осіб віком 15–24 роки цей показник становив лише 28,5 % (рис. 1). Низький рівень зайнятості таких осіб обумовлений тим, що молодь у такому віці навчається та не має стійких конкурентних переваг на ринку праці [12].

Молодіжне безробіття – одна з актуальних проблем нашого часу. Саме молодь найменш захищена на ринку праці. Ситуація щодо зайнятості молодих громадян в Україні залишається гострою, адже збільшується конкуренція, важко знайти роботу за фахом, змінюється престижність професій, збільшуються вимоги до особистісних якостей та професійних знань під час прийому на роботу.

Парадоксальність ситуації на сучасному ринку праці полягає в тому, що, з одного боку, паралельно із значною пропозицією існує і досить великий попит на робочу силу, а з іншого – дуже часто реальний рівень професійних знань, кваліфікації тих, хто шукає роботу, не відповідає вимогам роботодавців.

Рівень безробіття, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП) серед молоді у віці 25–29 років за 9 місяців 2015 р. становив 10,8 %. Серед осіб у віці 15–24 років, цей показник становив 21,8 % та був більш як удвічі вищий, ніж цей показник серед всіх вікових груп [14].

Високий рівень безробіття обумовлений тим, що значна частина молодих людей не має необхідних професійних навичок і досвіду роботи. У середньому по країнах ЄС рівень безробіття серед молоді у віці 15–24 роки становив 20,0 %.

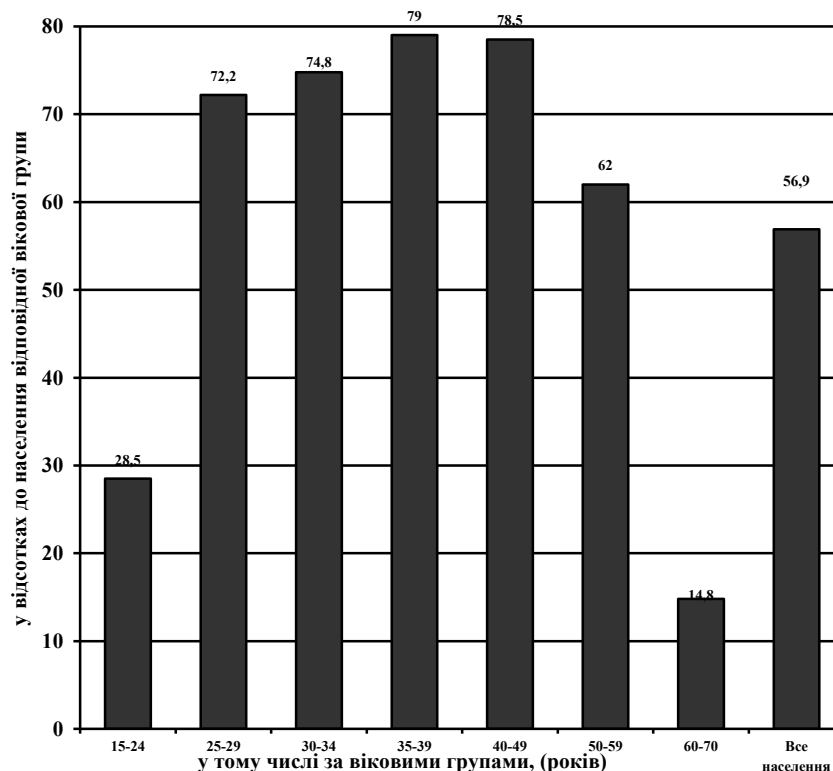

Рис. 1. Діаграма рівня зайнятості населення за 9 місяців 2015 р., % (за віковими групами) [12]

Україна ратифікувала Конвенцію МОП № 122 про політику в галузі зайнятості у 1968 р. Зобов'язання Уряду щодо забезпечення повної зайнятості відображено у національному законодавстві. Для подолання проблеми безробіття, зокрема серед молоді, державною службою зайнятості здійснюються заходи активної політики сприяння зайнятості населення: надання інформаційних, консультаційних і профорієнтаційних послуг, створення банку вакансій та пошук підходящої роботи, сприяння в працевлаштуванні громадян, у тому числі шляхом організації підприємницької діяльності, організація професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації безробітних, організація і фінансування громадських робіт, виплата допомоги по безробіттю. За направленням служби зайнятості у 2015 р. знайшли роботу 297,8 тис. осіб молодих громадян, в тому числі 177,8 тис. безробітних [11].

Незважаючи на активну політику держави в сфері подолання безробіття, молодь вікової категорії 15–24 роки відчуває перешкоди у працевлаштуванні через те, що в неї найменша конкурентоздатність на ринку праці. Чинниками цього є: нестача професійних знань та навичок; потреба в наданні молоді додаткових пільг (навчальна відпустка,

---

жорсткіші вимоги з охорони праці та інші), що викликає додаткові труднощі для підприємців; трудова нестабільність молодих робітників, яка пов'язана з відпустками на навчання, військовою службою у ЗСУ, відпустками молодих жінок через вагітність і догляд за дитиною тощо.

Труднощі щодо працевлаштування молоді призводять до певних негативних наслідків: знецінення робочої сили, вивезення за кордон національних ресурсів, зменшення надходжень до бюджету тощо; посилення незахищеності молоді на ринку праці, зростання соціальної напруженості; втрата мотивації до праці, зміна структури ціннісних орієнтацій, що призводить до зниження формування престижності легальної зайнятості; підвищення криміногенного рівня в суспільстві тощо.

Тому актуальним є державне регулювання саме молодіжного безробіття, спрямоване на вирішення цієї проблеми та забезпечення більшої зайнятості серед молоді, соціального захисту, а також збереження і розвитку трудових ресурсів країни. Суспільство має постійно дбати та проводити професійну підготовку, навчання та профорієнтацію молоді.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Сучасний стан ринку праці України характеризується наявністю певних проблем, найважливішими серед яких є невідповідність між попитом і пропозицією робочої сили, наявність вимушеної неповної зайнятості, труднощі з працевлаштування молоді тощо. Поглиблення економічних реформ, розвиток різних форм власності, конкурентних відносин, вільний вибір зайнятості, лібералізація візового режиму вимагають формування адекватної політики зайнятості й ефективних механізмів її регулювання. Зокрема, пріоритетом має стати концентрація зусиль державних органів, соціальних партнерів та інших суб'єктів ринку праці на охоплення офіційною зайнятістю всіх працездатних громадян, особливо безробітних, створенні нових робочих місць і підвищенні конкурентоспроможності робочої сили.

Проблеми молоді на ринку праці обумовлені певними особливостями соціального стану і трудової поведінки: досить високим освітнім рівнем; низькою адаптованістю та вразливістю щодо навколишнього економічного й соціального середовища; підвищеними вимогами щодо працевлаштування (престижу, заробітку), до змісту, характеру й умов праці; високою професійною й територіальною мобільністю, що зумовлена неусталеністю та слабкістю економічних і соціальних зв'язків у молоді.

На сьогодні Україна прийняла активну позицію у сфері регулювання зайнятості молоді, яка вже почала давати позитивні результати. Але проведення державою реформ у сфері молодіжного сегмента ринку праці буде ефективним та успішним лише за активної участі самої молоді у цьому процесі. Міжнародна організація праці визначає три напрями сприяння зайнятості молоді з боку урядів, роботодавців та профспілок [15]:

- розширення можливостей для працевлаштування молоді за рахунок зміцнення зв'язку між освітніми закладами та ринком праці, включаючи професійну орієнтацію, вдосконалення доступу до інформації про кар'єрні можливості, підтримку під час пошуку роботи та забезпечення гарантій зайнятості;
- заохочення молоді до підприємництва;
- сприяння захисту трудових прав молодих робітників, надання їм рівних прав у сфері праці, закріплення їх у колективних договорах і забезпечення належного соціального захисту.

Також держава задля поліпшення стану зайнятості молоді повинна зосередити увагу на розвитку молодіжного підприємництва, який міг би стати одним із шляхів зниження напруженості на ринку праці та стабілізації суспільства й поліпшення соціально-економічного стану в Україні. Від підвищення рівня зайнятості серед молоді залежить подальший економічний розвиток як окремої країни, так і світової економіки.

Список використаних джерел:

1. Лібанова Е. М. Легалізація зайнятості – передумова подолання в країнах з перехідною економікою / Е. М. Лібанова // Бюл. ІПК ДСЗУ. – 2006. – № 1 (9). – С. 5–7.
2. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посібник / Є. П. Качан, О. П. Дяків, В. М. Островерхов та ін. ; за ред. Є. П. Качана. – К. : Знання, 2008. – 407 с.
3. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підручник / О. А. Колот, А. М. Грішнова, О. О. Герасименко та ін. ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. – К. : КНЕУ, 2009. – 711 с.
4. Эрман Г. Как страны ЕС решают проблему молодежной безработицы [Электронный ресурс] / Георгий Эрман. – Режим доступа : http://Kak_strani_ES_reshayut_problemu_molodegnoy_bezrobotitsi.html
5. Мельник С. Аналітичний огляд стану молодіжної зайнятості в Україні / С. Мельник, П. Коропець, В. Гуляев // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 1. – С. 3–61.
6. Кейнс Д. М. Общая теория занятости процента и денег [Электронный ресурс] / Кейнс Д. М. – Режим доступа : <http://books.efaculty.kiev.ua/isekvc/9>
7. Эрхард Л. Благосостояние для всех [Электронный ресурс] / Людвиг Эрхард. – Режим доступа : <http://www.vixri.com/d/Erhard%20Ljudvig%20Blagosostojanie%20dlja%20vsex.pdf>
8. Кууси П. Этот человеческий мир / Кууси П. – М. : Прогресс, 1988. – 368 с.
9. Шаульська Л. В. Формування активів людського капіталу з урахуванням перспектив розвитку ринку праці України [Електронний ресурс] / Л. В.Шаульська // Ринок праці України: європейський вимір : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 25 червня 2015 р.). – Режим доступу : http://ipk-dszu.kiev.ua/laboratory/stati/st_Shaylska.pdf
10. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон Верховної Ради України від 05.02.1993 р. № 2998-ХІІ // ВВРУ. – 993. – № 16. – Ст. 167.
11. Молодь на ринку праці [Електронний ресурс] / Державна служба зайнятості : офіційний веб-портал. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>
12. Державна статистична служба України : офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
13. Пухлій В. Молодіжний сегмент фіксованого ринку праці: сучасні проблеми подолання розбалансованості / В. Пухлій // Соціальний захист. – 2002. – № 2. – С. 40–45.
14. Міжнародна організація праці (МОП) : офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ilo.org.ua>
15. Терно А. В. Молодіжний ринок праці: стан, проблеми та перспективи розвитку / А. В. Терно // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія: Економіка. – 2014. – Вип. 14. – С. 87–95.